

POSTANOWIENIE

Dnia 20 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska

w sprawie z powództwa T. P.

przeciwko M. P.

o rozwód,

po rozpatrzeniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 20 lutego 2024 r.

wniosku powoda o wyłączenie sędziego Sądu Okręgowego w Poznaniu X.Y. od orzekania w sprawie toczącej się przed Sądem Okręgowym w Poznaniu pod sygn. XVIII C 1179/19,

**stwierdza swą niewłaściwość i wniosek T.P.
o wyłączenie sędziego Sądu Okręgowego w Poznaniu X.Y. od
rozpoznania sprawy o sygn. XVIII C 1179/19 przekazuje według
właściwości do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu.**

[SOP]

UZASADNIENIE

Pismem z 25 stycznia 2023 r. T. P. (dalej: „Wnioskodawca”), powołując się na treść art. 49 § 1 k.p.c. w zw. z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093, ze zm., dalej: „u.SN”), złożył wniosek o wyłączenie sędziego Sądu Okręgowego w Poznaniu X.Y. od orzekania w sprawie rozwodowej toczącej się z udziałem Wnioskodawcy w Sądzie Okręgowym w Poznaniu pod sygn. XVIII C 1179/19, wskazując na „brak

oznak niezawisłości sędziowskiej i całkowicie sprzeczne z konstytucyjnymi zasadami wykonywanie zadań sędziowskich”. Jednocześnie Wnioskodawca wniósł o wyznaczenie przez Sąd Najwyższy innego równorzędnego sądu do prowadzenia ww. sprawy rozwodowej. Wnioskodawca zarzucił sędziemu objętemu wnioskiem stronnictwo i wadliwe prowadzenie postępowania o sygn. XVIII C 1179/19 – poprzez pomijanie dowodów korzystnych dla niego oraz rozpoznanie składanych przez niego wniosków „po terminie i na korzyść matki małoletnich”. Ponadto, Wnioskodawca przyczyn wyłączenia sędziego objętego wnioskiem upatrywał w ujawnieniu okoliczności wskazujących na bliskie relacje zawodowe i osobiste sędziego z członkiem rodziny uczestniczki procesu rozwodowego. Wskazał także na „prawdopodobieństwo przyjęcia przez sędziego korzyści majątkowej lub jej obietnicy”.

Postanowieniem z 27 grudnia 2023 r., XVIII C 1179/19, Sąd Okręgowy w Poznaniu uznał się niewłaściwym rzeczowo do rozpoznania wniosku Wnioskodawcy o wyłączenie sędziego w trybie art. 26 § 2 u.SN i sprawę w tym zakresie przekazał do rozpoznania Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 26 § 2 u.SN do wyłącznej właściwości Sądu Najwyższego należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Wobec braku regulacji szczególnej, do wniosków dotyczących wyłączenia sędziego, o których mowa w art. 26 § 2 u.SN, złożonych w postępowaniu cywilnym znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy ogólne Kodeksu postępowania cywilnego, regulujące instytucję wyłączenia sędziego (art. 48 i następne k.p.c.).

W odniesieniu do treści wyżej wskazanych przepisów ukształtował się w orzecznictwie pogląd o odrębności instytucji procesowych, które służą ocenie wniosków i oświadczeń zmierzających do wyłączenia sędziego, których podstawą są zarzuty niezależności sądu i niezawisłości sędziego, oraz tych,

których podstawę stanowią zarzuty zmierzające do podważenia bezstronności sędziego w danej sprawie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 października 2023 r., I NWW 350/23).

Pojęcie „niezależności” i „niezawisłości” zwykle się odnosić do okoliczności związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości w ogólności, w tym do braku niezależności sądu wobec organów pozasądowych, braku samodzielności sędziego wobec władz i innych organów sądowych czy braku niezależności od wpływu czynników społecznych i politycznych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; z 3 czerwca 2020 r., I NWW 28/20; z 10 listopada 2020 r., I NWW 64/20; z 30 kwietnia 2021 r., I NWW 91/20).

„Bezstronność” określa się zaś jako postawę sędziego rozumianą zarówno jako subiektywne poczucie sędziego co do własnej bezstronności, jak i jego bezstronność w odbiorze zewnętrznym opartą na zobiektywizowanych przesłankach i analizowaną przez odwołanie się do oceny sytuacji dokonanej przez przeciętnego, rozsądnie rozumującego obserwatora procesu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 listopada 2022 r., I NWW 154/21). Bezstronność jest synonimem obiektywizmu, braku uprzedzeń i neutralności wobec stron, a także niekierowania się przy rozstrzyganiu sprawy względami, które miałyby charakter inny niż merytoryczny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 maja 2023 r., II NSNc 133/23).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się przy tym, że przepis art. 26 § 2 u.SN ustanowił wyłączną właściwość funkcjonalną Sądu Najwyższego w przypadku wniosków o wyłączenie sędziego, których podstawą są zarzuty dotyczące braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Konsekwentnie przyjęto, że pozostałe wnioski, oparte na innych podstawach (w tym zarzucie braku bezstronności sędziego), powinny zostać rozpoznane przez sąd powszechny lub Sąd Najwyższy, którego właściwość powinna być ustalana na podstawie przepisów odpowiedniej ustawy procesowej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; z 25 czerwca 2020 r., I NWW 10/20; z 30 września 2020 r., I NWW 66/20; z 10 listopada 2020 r., I NWW 58/20; z 3 sierpnia 2021 r., I NWW 38/21).

Ustawodawca przekazał zatem do właściwości Sądu Najwyższego w trybie art. 26 § 2 u.SN jedynie takie wnioski o wyłączenie sędziego albo o oznaczenie sądu (przed którym ma toczyć się postępowanie), których podstawą są zarzuty dotyczące braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Konsekwentnie wnioski o wyłączenie sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma toczyć się postępowanie, oparte na innych podstawach, nie podlegają rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 26 § 2 u.SN.

Fakt, iż z metodologicznego punktu widzenia istnieje możliwość zastosowania rozumowania wykorzystywanego w celu ustalenia niezawisłości sędziego także do określenia jego bezstronności, nie przekłada się na to, iż instytucje te są tożsame. Przeciwnie, jak wskazuje utrwalona i niebudząca kontrowersji, zarówno w doktrynie, jak i judykaturze, zasada wykładni językowej określana mianem zakazu wykładni synonimicznej - różnym określeniom należy przypisywać różne znaczenie. Poza wskazaną dyrektywą wykładni, odwołującą się do kwestii typowo semantycznych, na rzecz powyższego przemawiają także względy aksjologiczne. Rekonstruując wartości chronione przez prawo zakodowane w art. 49 § 1 k.p.c. oraz art. 26 § 2 u.SN, w szczególności bezstronność i niezawisłość, odwołując się do ich *ratio legis* determinującego sposób użycia wskazanych określeń w tekście prawnym, należy dojść do wniosku, że nie są one ani równoznaczne, ani równoważne. Na rzecz powyższego przemawia ponadto fakt wprowadzenia przez prawodawcę do systemu prawnego możliwości badania zarzutów dotyczących braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego pomimo istniejącej uprzednio możliwości badania bezstronności sędziego, w tym w ramach procedury cywilnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 października 2023 r., I NWW 350/23).

Przepis art. 48 § 1 k.p.c. przewiduje wyłączenie sędziego z mocy prawa (*iudex inhabilis*). Zgodnie natomiast z art. 49 § 1 k.p.c. sędzia ulega wyłączeniu, jeśli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w sprawie. Zaistnienie powyższych okoliczności w konkretnej sprawie może wywoływać podejrzenie co do sposobu sprawowania urzędu przez sędziego. Wobec czego zasadnym jest wyeliminowanie

zarówno wątpliwości stron, jak i wątpliwości samego sędziego, aby rozstrzygnięcie było postrzegane jako w pełni bezstronne.

Polski ustawodawca w ramach postępowania sądowego wyodrębnił tryb wyłączenia sędziego od orzekania w sprawie z uwagi na brak bezstronności oraz tryb wyłączenia sędziego od orzekania w sprawie z uwagi na brak niezawisłości i niezależności. Zarówno w literaturze, jak i w orzecznictwie podkreśla się, że pojęcia pozostają ze sobą w ścisłym związku i stanowią gwarancje prawa do sądu w demokratycznym państwie prawnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności). Jednakże okoliczności dotyczące bezstronności sądu stanowią podstawę rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziego od orzekania na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. przed sądem, w którym toczy się postępowanie. Natomiast okoliczności uzasadniające brak niezawisłości lub niezależności stanowią podstawę orzekania przez Sąd Najwyższy (art. 26 § 2 u.SN).

Analiza podniesionych w niniejszej sprawie przez Wnioskodawcę okoliczności mających uzasadniać wyłączenie sędziego referenta od orzekania w sprawie XVIII C 1179/19 – które sprowadzają się w istocie do zarzucenia sędziemu referentowi stronniczego i wadliwego prowadzenia ww. postępowania rozwodowego oraz utrzymywania bliskich relacji zawodowych i osobistych z jednym z członków rodziny małżonki Wnioskodawcy – prowadzi do wniosku, że mieszczą się one w zakresie przedmiotowym pojęcia „okoliczności uzasadniających wątpliwości co do bezstronności sędziego”, o których mowa w art. 49 § 1 k.p.c.

Z uwagi na powyższe należy uznać, że złożony przez Wnioskodawcę wniosek o wyłączenie sędziego wchodzi w zakres zastosowania art. 49 § 1 k.p.c., a co za tym idzie nie podlega wyłącznej kognicji Sądu Najwyższego na podstawie art. 26 § 2 u.SN. Rodzi to konieczność przekazania tego wniosku do rozpoznania właściwemu sądowi powszechnemu.

W konsekwencji, jako bezprzedmiotowy należało również uznać sformułowany w niniejszej sprawie wniosek o wyznaczenie przez Sąd Najwyższy innego równorzędnego sądu do rozpoznania sprawy XVIII C 1179/19.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 200 § 1⁴ k.p.c. i art. 49 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

(k.b.)

[ał]